

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Rýfle a –intó: Rituály a obřady spojené s rýří a jejich role v
sou –asn – japonské spole –nosti**

Rice and Shinto: Rites and Ceremonies Associated with Rice and
Their Role in Modern Japanese Society

Dagmar Rébová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Dita Nymburská

Olomouc 2010

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem
vedoucího diplomové práce a jen s použitím uvedených pramenů a literatury.*

V Olomouci dne 15. 8. 2011

Anotace

Práce se zabývá úlohou rýfle (a rýflových produktů, například sake, rýflová sláma, koláčky mochi, atd.) v šintoistickém náboženství, a rovněž i rituály a obřady spojené s jejím pěstováním. Zahrnuje stručný historický nástin této problematiky, který, jak vědím, k jejímu pochopení nezbytný a dále se zaměřuje na současnou situaci, kterou ilustruji na příkladech rituálů spojených s císařskou rodinou, jako je Oslava první úrody, Vysazování rýfle atp.

Průvodní plán zjistit, do jaké míry jsou tyto rituály a obřady zastoupeny v životě různých vrstev japonské populace, se mi bohužel kvůli omezenému rozsahu práce nepodařilo zrealizovat.

Klíčová slova

šintoismus, rituál, rýfle, náboženství, japonská kultura

Děkuji Mgr. Dítě Nymburské za odborné vedení mé práce, cenné připomínky, trpělivost a
vstřícný přístup.

Obsah

Edi ní poznámka	6
Úvod	7
1. Historie	8
1.1 Po átky p stování rýfle í í í í	8
1.2 Stru ná historie po átku Japonského státu	9
1.3 Rýfle a japonské náboženství í í í í	11
1.4 Rýfle jako základní potravina.....	18
2. Rituál í í í í	17
2.1.Obecná definice rituálu	17
2.2 Tŷtoistické ob ady a jejich struktura	19
3. Rýfle a rituál í í	21
3.1 Rituální o ista	21
3.1.1 Funkce –imenawy v rituální o ist	21
3.2 Ob tina .í í í í í í	23
3.2.1Klasy rýfle	24
3.2.2 Mo i í í	24
3.2.3 Saké í í í í í í	25
3.3 Symbolická hostina	25
4. Ob ady spojené s p stováním rýfle	28
4.1 Mu-i okuri í í í í í í	28
4.2 Niiname sai ó Oslava první úrody í í í	30
4.3Daidfłósaí í í í í í í í í í í í í	31
Záv r	34
Resumé	35
Prameny a poufítá literatura	36
Obrazová p íloha í í í í í í	41

Úvod

Rýfle je neodmyslitelně spjatá s Japonskem už od pradávna. Nebyla považována za pouhou potravinu, zdroj energie, ale množství výnosu rýfle bylo také ukazatelem bohatství rodu, rozlohy panství i vesnic, sloužila k placení daní rolníkům, i k vyplácení mezd samurajům. Rýfle také figuruje v jednom ze starých, básnických pojmenování Japonska: *Mizuho no kuni* (Země hojnosti rýfle, 瑞穂国). I to dokazuje její důležitost pro japonskou společnost.

Tu potvrzuje nepřetržitost množství šintoistických rituálů, ve kterých vystupuje. Šintoismus, jediné domácí japonské náboženství, se formovalo od nejstarších dob. Jeho základním stavebním kamenem, byly především různé lidové přesvědčení a formy víry, založené na potřebách silně agrární společnosti. Vzhledem k tomu, že si Japonsko, kvůli své dlouhé izolaci od okolního světa udrželo feudální zřízení a jeho rozdělení společnosti ve srovnání s jinými národy nezvykle dlouho, přešly rituály, prováděné na zajištění hojných úrod, ve velké míře až do současnosti. A koliv příchod moderní doby pozměnil myšlení lidí, a některé z rituálů, pozbyly praktického významu, pozice rýfle v myšlích Japonců je natolik silná, že se objevují tradice nové.

Cílem mé bakalářské práce je tedy prozkoumat a nastínit problematiku rýfle v šintoistických rituálech a pokusit se zjistit z jakého důvodu si vydobyla tak výsadní postavení v rámci japonské kultury. Velké množství rituálů, ve kterých se objevuje a omezený rozsah bakalářské práce mi nedovoluje zpracovat všechny tradice a nejrelevantnější aspekty v takové míře jakou by si zasloužily.

Edi ní poznámka

U japonských jmen je zachováno japonské pořadí, tzn. příjmení před jménem. Práce obsahuje českou transkripci japonských jmen, názvů a výrazů, kromě případů, kdy již bylo v původním zdroji použito jiné transkripce. U většiny japonských výrazů uvádím za českým písmem v závorce znaky. Názvy, citace a parafráze jsou do českého jazyka přeloženy autorkou bakalářské práce.

1. Historie

1.1 Poátky p stování rýfle

Kdybychom měli v it –intoistickým mýt m, je rýfle posvátným darem bofstev lov ku. V *Kodfiki* (古事記) i *Nihongi* (日本紀), dvou nejstar-ích literárních památkách Japonska, m flme najít n kolik variant legend o jejím vzniku. Pro v-echny je společ né její zrození z t la n kterého z –intoistických bofstev, obvykle z jeho b icha, které vždy bylo v myslích Japonc tou ástí t la, ve které se nachází pravá podstata lov ka ó tedy to, co bychom my nazvali srdce i du-e. To jí v postavení v i jiným obilninám dávalo mnohem v t-í význam a poukazovalo na t sné spojení s nejvy-ími –intoistickými bofstvy.

Mnohem pravd podobn j-í, nejl její bofbský p vod, v-ak bude ten, který ve svých výzkumech p edkládají archeologové. Obecn p ijímaná je teorie, podle které za alo p stování rýfle v ín , pravd podobn v údolí eky Jang-c'- iang, p ed p ibliffn 9 tisíci lety.¹

Tradice p stování rýfle se do Japonska dostala z pevninské íny pravd podobn p es Koreu, p ípadn p es Taiwan a poté souostroví Rjúkjú, na konci období *Dfómon*, tedy n kdy ve t etím století p . n. l, a zapustila zde hluboké ko eny. Nejprve se p stovala na polích bez závlahy, na po átku období *Jajoi* se do Japonska dostala, nejspí-e op t díky kontakt m s pevninou technika p stování rýfle na závlahových polích.²

P inesení kulturních plodin a následný postupný p erod z lovc -sb ra na zem d lce, znamenal u neolitických Japonc , stejn jako i u jiných národ , velkou zm nu ve společ enské organizaci. Rýfle, která si získala mezi zem d lskými plodinami výsadní postavení, dovolovala, na rozdíl od divokých plodin, dlouhodobé uskladn ní a tím kumulaci bohatství. P stování zem d lských plodin vyfladovalo trvalé osídlení, a setí, zavod ování polí a sklize zase společ né úsilí lidí. Vznikaly tak zem d lské osady s populací, která byla mnohem v t-í, nejl kdy d íve. To, spolu s moffností hromadit bohatství, vedlo k centralizaci a hlub-í sociální stratifikaci obyvatelstva.³

---

¹ New York University. 2011. Rice's Origins Point to China, Genome Researchers Conclude. Siencenewslne. Citováno srpen, 2011. Dostupné z

<<http://www.sciencenewslne.com/biology/2011050313000047.html?continue=y>>

² REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. Překlad David Labus, Jan Sýkora. Lidové noviny. 2001. Str. 8

³ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Svoboda. 1986. Str. 30

Zmna v posílení společenské hierarchie je patrná například i v nových způsobech pohřbívání, které se v této době objevily. V druhé polovině 4. století byly tzv. urnové hroby⁴ a další jednoduché variace pohřbívání, které v této době převládaly, vystřídány mohutnými mohylami *kofun* (古墳) - bohatě vybavenými hrobkami velmofly, které začaly mít japonskou krajinu nejprve od severu Kjúú a jihu Honú a později se šířením znalostí zavlažování, pronikly i do ostatních oblastí dále na severovýchod.⁵ Stavba těchto gigantů, jejichž nejzářivější ukázkou je hrobka císaře *Nintokua*, měřící na délku více jak 480 metrů⁶, by nebyla možná bez společenského pokroku, který dal privilegovaným vrstvám prostředky k usměrnění pracovní síly stovek lidí k vybudování jediné hrobky.

1.2 Stručná historie počátku japonského státu

Bohatství, které přinesl velký rozvoj v zakládání rýflových a s ním spojené budování závlahových systémů, dalo vzniknout velkému množství lokálních politických uskupení po celé zemi. Boje mezi místními vládci o nadvládu nad územím, které nabízelo jen omezené množství vodních zdrojů a přitom vhodné podmínky pro pěstování rýžové pěstování, byly přirozeným následkem. Odrážejí tento boj mezi kmeny nalézáme také v mnohých mýtech o založení státu, později písemně zachycených v domácích kronikách *Kodžiki* (古事記) a *Nihongi* (日本紀). Zmínují se o nich také čínské prameny.⁷ Soudí se, že ke konci 4. století⁸ se jako výsledek tohoto zápasu upevnil v oblasti, která byla původně nejstarším správním rozdělením Japonska v sedmém století nazvána *Kinai* (畿内) nebo *Kinki* (近畿) a pro něj se později ujal název *Kansai* (関西), svazek kmenů, který se stal jádrem formujícího se státu *Jamato*. Šodtud vzrostl stát, který si podmanil značnou část území japonského souostroví a jehož historická kontinuita se současným japonským státem je nesporná.⁹

Přibližně od poloviny 4. století, pak začaly rozšiřovat svou moc i za hranice oblasti *Kinai*. Důkazem toho je sjednocení vzhledu a obsahu mohylových hrobek *kofun*, které se až do 4. století regionálně lišily jak velikostí, tak i tvarem. S rozšířením moci kmenů z oblasti *Kinai* pak tyto regionální varianty mizí a pro hroby, vzniklé od 4. století dále

⁴ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Svoboda. 1986. Str. 34

⁵ KUMAR, Ann. Globalizing the prehistory of Japan: language, genes and civilization. Routledge. 2009. Str. 37

⁶ Daisenryo Kofun (Emperor Nintoku's tomb). Osaka-info, Osaka tourist guide. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.osaka-info.jp/en/search/detail/sightseeing_897.html>

⁷ Např. Záznamy Wei, N. J. Bičurin. Sborník svedeníj o narodach, obitavšich v srednej azii v drevnije vremena II. RISO AN SSSR. Moskva. 1950. Str. 35

⁸ TOTMAN, Conrad D. A history of Japan. Wiley-Blackwell. 2000. Str. 50

⁹ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Svoboda. 1986. Str. 46

je typický sjednocený tvar mohyly (konkrétní tvar klí ové dírky), která byla do té doby používána právě vládci oblasti Kinai.¹⁰

Právě podobně jedním z posledních a také nejmočnějších protivníků klanu, který poté založil japonskou císařskou linii, v jeho cestě za rozšířením moci, byl rod, pod jeho správou se nacházela oblast Izumo (出雲). I ta však byla nakonec v průběhu šestého století vleněna do stále se rozšiřujícího území vlivu rodu Jamato.¹¹

O tom nám přináší první písemné svědectví *Kodfiki* (古事記), první japonská literární památka. Sestavení *Kodfiki*, je-li se předkládají jako šáznamy starých věcí, se datuje do osmého století n. l., konkrétně do roku 712. Na rozdíl od *Nihongi*, které jen o několik málo let předchází, se však výlučně opírají o japonskou mytologii, dokonce mluvíme o císařích, kteří sami vlastně vytvářejí. Sestavení *Kodfiki* bylo na příkaz císařovny *Genmei* (元明天皇) v době, kdy pozice císařského rodu nebyla zdaleka ještě tak pevná, jak by si přál. Ten byl v té době ohrožován jak zvenčí, jinými mocnými rody¹², tak i zevnitř.¹³ Sestavení *Kodfiki*, popisující stvoření Nebe a Země intoistickými božstvy, od kterých odvozuje svůj původ císařský rod, byla namířena na posílení politické autority císaře a legalizaci jeho nástupnické linie poukazáním na jeho původ, který datuje do samotného počátku světa.

Pod příkazem klanu *Izumo* (出雲) mluvíme najít v pasáži, v nově mýtu o předání země do rukou nebeských božstev tzv. *kunijuzuri* (国譲り). Podle té rozhodl o nadvládě nad Japonskem, souboj mezi dvěma božstvy, *Takemikazu im* (武甕槌命), vyslaného nebeskými bohy, jako předvoj *Ninigiho*, a *Takeminakatou* (建御名方), jednoho ze synů vládce *Izumo*, *Ókuninu-iho* (大国主, také Ónamo i, 大穴牟遲). Z tohoto zápasu vzniklo sumó (相撲), japonský národní sport, který byl ve své původní podobě intoistickým rituálem, sloufícím jako věštba a prostředek k projevení vůle bohů.¹⁴

Druhou, mnohem uhlazenější variantu nabízí *Nihongi*, v té je pozemského božstvu *Ókuninu-imu* nabídnuto, že v jeho místě bude postavena grandiózní svatyně¹⁵, jejími ochrannými božstvy bude ustanoven a prohlášen božstvem *Susanoa* (須佐之男), *udfígami* rodu *Izumo*, za mladšího bratra *Amaterasu* a tím i povýšen v pomyslném řebíčku

¹⁰ TOTMAN, Conrad D. A history of Japan. Wiley-Blackwell. 2000. Str. 50 - 51

¹¹ TOTMAN, Conrad D. A history of Japan. Wiley-Blackwell. 2000. Str. 53

¹² Např. rodem Soga, který byl první z dlouhé řady mocných klanů, jež měli enormní vliv na císařský rod

¹³ Rozpory o nástupnictví ústící až do války Džinšin (Džinšin no ran, 壬申の乱) v roce 673

¹⁴ CUYLER, Patricia L. Sumo: from rite to sport. Weatherhill. 1987. Str. 23

PLUTSCHOW, Herbert E. Matsuri: the festivals of Japan. Routledge, 1996. 147

¹⁵ KOBORI, Keiko. (2007). Encyclopedia of shinto. Kunijuzuri. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=1210>>

japonských bořstev tém na samotný vrchol.¹⁶ Takovýto zásah do hierarchie pantheonu japonských bořstev, tvo eného p edev-ím tzv. *udfigami* (氏神), bořstvy p edk , jindy také nazývané rodovými bořstvy (v -intoismu -iroce zastoupená p írodní bořstva hrála velmi ásto také roli takovýchto *udfigami*),¹⁷ o ividn nebylo ni ím neobvyklým.¹⁸ Postavení bořstev spojených s rodovými klany, ásto odráfelo politické klima a i kone né nastolení vlády *Amaterasu* (天照), bohyn slunce a *udfigami* císa ského rodu, je toho ukázkou.¹⁹

Samotná Izumo Tai-a (Velká svatyn Izumo, 出雲大社), jejíř stavba byla dokon ena v desátém století, byla s impozantní vý-kou 48 metr ási nejvy-í japonskou budovou té doby a t -ila se zvlá-tnímu postavení. V období b hem desátého m síce lunárního kalendá e, zvaném *Kannazuki* (m síc bez boh , 神無月), se v ní údajn shromafil ují v-echna -intoistická bořstva, a byla jedním z prvních center -intoistické víry v Japonsku.²⁰

1.3 Rýřle a japonské nábořlenství

Role, kterou rýřle seřrála v japonském nábořlenství je význa ná.

P estofle nebyla v historii Japonska velmi dlouhou dobu základní potravinou, díky jejímu pevnému spojení s -intoistickými bořstvy, ale také díky politické roli, kterou seřrála, byla vřdy chápána jako potravina, ur ená k rituálním ú el m. Také proto byla vyp stovaná rýřle pak dále ob továvána *kami*, aby tak byla zaji-t na jejich p íze . Podle japonského folkloristy Yanagity Kunia (柳田國男) se v ilo, řle kařdé zrno rýřle má řdu-íř. Uř tento fakt samotný je dostate ným d vodem k provád ní rituál .²¹

Pokud se blířle podíváme na dv nejstar-í japonské kroniky, *Kodřiki* (古事記) a *Nihongi* (日本記), zjistíme, řle rýřle se na jejich stránkách objevuje velmi ásto. Tyto písemnosti se datují do osmého století, tedy do doby vzniku a centralizace ostrovního státu, a jejich ú elem bylo vytvo ení oficiální historie císa ského systému. Význam, který je v nich rýřli p ípisován a funkce, kterou v nespo etných rituálech zastává, nám pom řle pochopit její výjime nou pozici.

¹⁶ TOTMAN, Conrad D. A history of Japan. Wiley-Blackwell. 2000. Str. 57

¹⁷ PLUTSCHOW, Herbert E. Matsuri: the festivals of Japan. Routledge. 1996. Str. 12

¹⁸ Tamtéř. Str. 22

¹⁹ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 47

²⁰ KURATA DYKSTRA, Yoshiko. Sources of Japanese Tradition: From earliest times through the sixteenth century. Columbia University Press. 2001. Str. 18

²¹ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 44

Rýfle se poprvé objevuje na scéně již v pasáffích, popisující Éru bohyni. Již její zrození z těla mrtvého božstva je výjimečné. Božstvem, z jehož těla vzejde je *Uke Mo i* (保食神, nazývaná také Ógecuhime), bohyně jídla. Kroniky nám nabízejí dvě varianty této události.

V *Kodžiki* je to hladový *Susano*, kdo pohládá *Ógecuhime* o jídlo. Šta povytahovala rzné pokrmy z nosu, z úst i z konečníku, připravila je na rozličné způsobem a předložila *Susanoovi*. *Susano*, který se domníval, že nejde o jídlo, schválně zneistil, ji zabil. Z hlavy mrtvé bohyně se zrodili bouřci moru-ové. Z obou obojí jí vyrostla rýřlová zrníka. Z uší jí vyrostlo proso a z nosu červené boby. Z lůna jí vyklíčila pšenice a z konečníku sója.²²

Později *Nihongi* nabízí podobné vysvětlení vzniku jídla. Š *Amaterasu* přikázala svému bratru, *Cukijomimu*, aby sestoupil na zem rákosových planin, kde sídlí *Uke mo i no kami*, aby jí tam sloužil. Když *Cukijomi* přišel do jejího paláce, obrátila *Ukemo i no kami* svou hlavu směrem k zemi a v ten okamžik z jejích úst vyšla vařená rýřle, obrátila se k moři a z jejích úst vyšly rozličné ryby. Věchno to bylo dobře připraveno a nachystáno na sto a jeden stůl k jeho obveselení.²³ Znechucené božstvo oproti bohyni jídla zabíjí a z jejího těla se rodí rozličné plodiny a dokonce i dobytek. Š Z temena mrtvé *Uke mo i no kami* pak vznikli volí a koně, z těla proso, z obojí bouřec moru-ový, v břiše vznikla rýřle, genitáliích pšenice a luštěniny.²⁴ Zprvu rozrušená *Amaterasu* se po objevu jídla zaraduje a ihned se dává do zakládání nebeských rýřlovišť, na kterých poprvé vyrostou klasy plné rýřle. Nejenže vznikla z břícha, tedy části těla, ve které se nachází pravá podstata člověka (a snad i božstva), ale byla také plodinou, která byla vybrána za vhodnou k pěstování samotnou bohyní slunce. Pšod rýřle je tak skutečně božský.

Antropologové a etnografové se shodují, že v podstatě každý rituál, je opakováním prvotního aktu Stvoření. V obou kronikách je rýřle představena jako hlavní aktér takového znovuzrození. Hovoříme tedy o dvou pasáffích. První z nich, je jedna z nejznámějších šintoistických legend. V ní *Susano*, šenfant terribelšintoistického pantheonu, vyvádí z radosti nad vítězstvím nad svou sestrou *Amaterasu* nepřístojnosti, poničí nebeská rýřloviště, vypustí nebeské grošáky, které nechá pobíhat po rýřlových polích a výkaly zneistil palác²⁵, kde se *Amaterasu* chystala k ochutnání první sklizně.²⁶ Útek do jeskyně, ve

²² Japonské mýty – Kodžiki. KRUPA, Viktor. Překlad ze slovenštiny do češtiny F. R. Hrabal. Cadpress. Str. 51

²³ *Nihongi* : chronicles of Japan from the earliest times to A.D. 697. Překlad W.G. Aston. Rutland, Tokyo : Charles E. Tuttle. 1993. Str. 32

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Ten je speciálně postavený za účelem vytvoření rituální čistoty k vykonání obřadu – tedy jakási svatyně

keré se p ed bratrem skryla a její následné vylákání ven je chápáno jako její p erod a potvrzení její pozice nejvy—ho —intoistického bofstva.

Pro tehdej—í japonskou spole nost, která byla založená na politicko-nábofenském systému, majícím základy v p stování rýfle, byl výsledek kařdoro ní úrody otázkou p effití a její v dci byli vnímáni nejen jako v dci polití tí, ale také jako —amani, jeř m li zajistit dobrou sklize . Kařdoro ní oslavy úrody tak nebyly pouhým vzdáním dík a uzav ením kolob hu zem d lského roku, ale i potvrzením legitimacy místních lídr a pomyslným obnovením jejich politické síly.²⁷

Druhou je legenda, popisující sestoupení boha *Ninigi no mikoto* (邇邇芸命), vnuka bohyn slunce *Amaterasu* (天照), z nebeské plán na zem, aby se tam ujal vlády. Vybaven posvátným zrcadlem, me em *Kusanagi* (草薙劍), korálky *Yasakani no Magatama* (八尺瓊曲玉) a zrcadlem *Yata no Kagami* (八咫鏡), t emi poklady, které dodnes tvo í Japonské císa ské regálie se se svou druřinou vydal do Zem rákosových planin. Poslední z v cí, které si s sebou nesl, byly zrnka rýfle z nebeských polí bohyn *Amaterasu*.²⁸

V *Hjúga no kuni fudoki* (日向国風土記), ší kdyl sestoupil na zem, byla v—ude kolem hluboká mlha, nebesa se skrývala ve tm a noc a den od sebe ne—lo odli—ít. í Vzal tedy rýřfi z nebeských rýřfloví— a kdyl ji rozhodil kolem, nebesa se najednou rozjasnila a slunce a m síc za ali zá itō.²⁹

Jak tvrdí Eliade, škařdé území, obsazené proto, aby bylo osídleno, nebo vyuffito jako šřivotní prostorō, je p edev—ím p em n no z šchaosuō v škosmosō, cofl znamená, řle pomocí rituálu je mu prop j ena šřormaō, která mu poskytne *realitu* ó tedy zopakuje akt sto ení a tím mu dodá posvátnostō.³⁰ Rýřle je tak prvek, který umofl uje takovýto p erod.

Na rituál *Daidřsai*, který je symbolem tohoto p erodu, se blířle podívám v následujících kapitolách.

Vrátím se je—t k šdu—iō rýřle, o které Yanagita Kunio (柳田國男) hovo il. Tou bylo řfenské —intoistické bofstvo *Uganomitama* (倉稻魂), ke kterému pat í do páru muřfský

---

²⁶ Japonské mýty – Kodžiki. KRUPA, Viktor. Překlad ze slovenřtiny do čeřtiny F. R. Hrabal. Cadpress. Str. 37

²⁷ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 45

²⁸ "Japanese mythology." Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online. Encyclopædia Britannica, 2011. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1323803/Japanese-mythology> >

²⁹ Udžiko no šiori dai 37 gō. Džindža hončó. Tokio. 1992. Str. 3

³⁰ ELIADE, Mircea, Mýtus o věčném návratu. Přel. Eva Streibingerová. ISE, Oikoymenh. Praha 1993. Str. 12

prot j-ek *Ukanomitama* (宇迦之御魂). *Uganomitama* je bohyní zem d lství, asto spojovaná je s pozd ji vzniklým bofstvem *Inari*.³¹

Roz-í ení p stování rýfle vedlo k objevení mnoha nových bofstev a rituál , které by zajistily bohatou úrodu a úsp -nou sklize . Vzhledem k jejich mnofství nikoho nep ekvapí, fle úrodu rýfle má na starosti hned n kolik -intoistických (a i buddhistických) bofstev.

Asi nejznám j-í z -intoistických *kami*, majících na starosti potravu, je *kami* rýfle, plodnosti a prosperity *Inari* (稻荷). Svatyn zasv cené *Inari* jsou snadno rozpoznatelné podle rudých bran *torii* (鳥居), erven lakovaných zdí a so-ek li-ek, které jsou údajn jeho poslem. Jeho jméno odkazuje k výrazu *ine nari* (稻成り) ó rostoucí rýfle.³² Jeho svatyn lze nalézt po celém Japonsku, a to nejen ve venkovských oblastech. Hlavní svatyní, která je zasv cená *Inari*, je *Fu-imi Inari tai-a* (svatyn Fu-imi Inari, 伏見稻荷大社), nacházející se nedaleko Kjóta, kde je toto *kami* rýfle uctíváno jifl od období Heian. Po átek jeho uctívání se datuje do 8. století. šVíra v p vodn lokální bofstvo, spojované pouze se zem d lstvím vzrostla p edev-ím po jmenování *Inariho* ochranným bofstvem chrámu Tódffi, který byl založen a tehdy i ízen Kóbó Dai-ím, jeho fl v té dob jmenovali císa ovým kn zem. Op t se jeho d leffitost zvý-ila, kdy fl byl nemocný císa vylé en pouhým ud lení vysoké dvorní hodnosti *Inarimu*.³³ K *Inariho* pový-ení na celonárodní bofstvo tak paradoxn p isp l vliv buddhismu.

ší B hem rychlého r stu obchodu a bohatství b hem období Edo, si *Inari* osvojil dodate nou úlohu bofstva obchodnického blahobytu a prosperity, a to p edev-ím v kupeckých m stech.³⁴ Pový-ení *Inariho* na bofstvo prosperity bylo velmi p irozené, vzhledem k historickému vnímání rýfle, jako fto symbolu bohatství.³⁵

Krom *Inariho* existuje celá ada dal-ích *kami*, která jsou více i mén spojená s rýflí, jejich p stováním, dobrou úrodou a zda ilou sklizní, v-echna v-ak, kv li omezenému rozsahu práce, nelze vyjmenovat.

³¹ „Inari in Shinto Lore“ (2010). Onmarkproductions. A TO Z PHOTO DICTIONARY OF JAPANESE BUDDHIST STATUARY. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://www.onmarkproductions.com/html/oinari.shtml>>

³² SMYERS, Karen Ann. The Fox and the Jewel: Shared and Private Meanings in Contemporary Japanese Inari Worship. Honolulu, University of Hawaii Press. 1999. Str. 15

³³ ASHKENAZI, Michael. Handbook of Japanese mythology. ABC-CLIO, 2003. str. 170

³⁴ ASHKENAZI, Michael. Handbook of Japanese mythology. ABC-CLIO. 2003. Str. 171

³⁵ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 71

1.4 Rýfle jako základní potravina

Rýfle je neodmyslitelnou součástí japonského jídelníku i japonské kultury vůbec. Odráždí se to nejen v jazyce, kde výraz *me-i* (飯, případně jeho zdvojnásobná forma *gohan*, ご飯) označuje jak rýži, tak i jídlo samotné, ale i v širokém upotřebení nejen zrna, ale i ostatních zbytkových produktů: otrub, pro výrobu nakládané zeleniny *nukazuke*, 糠漬け, kroužky k lepení knih, případně barvení textilu pomocí techniky *cucugaki*, 筒描, *júzenzome*, 友禅染 a *katazome*, 型染め a v neposlední řadě stébel, které našly uplatnění i v výrobě celé řady tradičních výrobků, od matrací *tatami* 畳 přes rozličné kuchyňské pomůcky, plátno *mino* 蓑 až po obuv *waradži* 草鞋 a *zóri* 草履.^{36,37} Rýže tak doslova obklopovala Japonce na každém kroku.

V roce 2004 obsadilo Japonsko 8,658 milionem tun deváté místo v světové produkci rýže.³⁸ Ta je servírovaná snad s každým japonským pokrmem, bez ohledu na to, jestli se jedná o snídani, oběd, nebo večeři. Na první pohled se tak může zdát, že má rýže v jídelníku Japonců neotesávanou pozici. Pokud se však podíváme blíže na spotřebu rýže, zjistíme, že trend je přesně opačný. Přibližně od konce osmdesátých let, kdy díky masivní státní podpoře zemědělců³⁹ konečně došlo k soběstačnosti a dokonce přebytku ve výrobě, je vidět trvalé snižování spotřeby rýže.⁴⁰

Pokud se podíváme hlouběji do historie, zjistíme, že po většinu doby existence japonského národa, byla rýže na talíři (předevešním nevznešených vrstev) spíše výjimkou, než pravidlem. Do příchodu zemědělství ve třetím století př. n. l., se lidé kultury *Džómon* (縄文), rozšířené předevešním v oblastech Kantó, Tóhoku a jižního Hokkaidó, spoléhali předevešním na různé druhy suchých plodů a semen, včetně jedlých kaštanů a vlašských ořechů, doplněné o bohaté zásoby mušlí, ryby a divoké zvěře.⁴¹ A koliv se v poslední době objevují důkazy, které

³⁶ WOJTAN, Linda S. Rice: It's More Than Food. Japan Digest. National Clearinghouse for U.S.-Japan Studies. 1993. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://iis-db.stanford.edu/docs/145/digest6.pdf> >

³⁷ „Wara“. Nihon minzoku daijiten. Dai 1-han. Yoshigawa kobunkan. Japan. 2000.

³⁸ Rice consumption by country. Figures for 2003/2004. United States Department of Agriculture. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < http://www.nationmaster.com/graph/agr_gra_ric_con-agriculture-grains-rice-consumption >

³⁹ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 16

⁴⁰ KAKO, Toshiyuki. Trend of Rice Consumption in Japan. Fig. 2 Rice Production, Consumption and Self-Sufficiency. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < worldfood.apionet.or.jp/kankoku/Japan/5Kako.ppt >

⁴¹ MATSUI, Akira, KANEHARA Masaaki. The question of prehistoric plant husbandry during the Jomon Period. World Archaeology. Vol. 38, No. 2. 2006. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < www.jstor.org/stable/40024500 >

hovoří o kultivaci rostlin (především kaštanu, prosa, fazolí a tykve) v oblastech středního Honšú již v období středního *Džómonu* (3000-2000 př. n. l.)⁴², nikdy toto pěstování nedosáhlo takového rozmachu a důležitosti, jako pěstování rýže.

V období krátce po zavedení závlahového zemědělství ať po období Heian (710-794 n. l.) tvořila jídelníček rýže, společně s dalšími obilninami a luštěninami, které, podle všeho, představovaly ať polovinu z přijímaných uhlohydrátů. V období středověku bylo toto číslo dokonce i vyšší a rýže sloužila především k rituálním účelům a jako dárky. Na střední Japonsko se rýže začala pomalu vracet teprve ať během předmoderního, (1603-1867) nebo snad dokonce moderního (1867-1912) období.⁴³

V tomto roce je to poprvé po těchto letech, co japonské Ministerstvo zemědělství zaznamenalo slabý nárůst ve spotřebě rýže.⁴⁴ Zatím je však brzy odpovídat, zda se spotřeba rýže odrazila od pomyslného dna či se jedná jen o dočasný výkyv, způsobený situací, vzniklé po nedávné katastrofě.

---

⁴² Tamtéž.

⁴³ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 31 - 39

⁴⁴ Japanese rice consumption up for first time in 3 years. Majiroxnews. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://www.majiroxnews.com/2011/07/28/japanese-rice-consumption-up-for-first-time-in-3-years/>>

2. Rituál

2.1 Obecná definice rituálu

Je třeba před tím, než se začneme zabývat jednotlivými obřady, bych ráda nastínila, co je to obřad, přiblížila problematiku jeho definice a jeho obecnou strukturu.

Rituál je neoddelitelnou součástí života člověka už od počátku historie lidstva. Vymezuje jednotlivé etapy života, dává mu smysl a připomíná nám, že čas plyne v kruhu a vše je neustálým opakováním již mnohokrát prožitého, návratem k počátku. Tvoří základ duchovní existence člověka, jeho spojení s bohy (bohem). Přesvědčení z rituálu se datuje hluboko do historie lidstva, ačasto je natolik zastaralý, že ani jeho účastníci již neznají jeho význam. Přestože v průběhu staletí došlo k jejich značné desakralizaci a někdy se v domě duchovního kontextu úplně vytrácí, důležitost rituálu v životě člověka přetrvává a ani v době sekularizace společnosti je nelze jen tak bez náhrady vypustit z lidského života. Proto se objevují obřady obřanské, které v moderní společnosti nastupují na jejich místo. Jazykem rituálu jsou symboly a symbolická gesta, a samotný rituál je symbolickou činností. V rozličných náboženských i nenáboženských formách je přítomný ve všech kulturách. Bere na sebe nejrozličnější podoby: od prostého potesení rukou přes křesťanské pohřby až po korunovační vládu. Díky tomuto širokému rozsahu činností, které můžeme za rituál označit, je poměrně obtížné definovat, co to rituál vlastně je.

Jednu z nejobecnějších definic nám nabízí Roy Rappaport ve své *Ritual and Religion in the Making of Humanity*: ší provedení víceméně nemenného sledu úkonů a promluv, které nejsou jejich vykonavateli zcela zakódovány⁴⁵. Takováto definice však není pro podskupinu náboženských rituálů, kterým se chci v této práci zabývat dostatečně ujmout. Nezahrnuje v sobě totiž jejich duchovní náboj - jeden z nejdůležitějších rysů toho obřadu, jednou z jejich funkcí vždy bylo propojení světského světa a světa posvátného.

Jak religionista Mircea Eliade zdůrazňuje, šakfý rituál má svůj božský vzor, archetyp⁴⁶. Podle něj i další antropolog neexistuje pro archaického člověka žádná činnost, kterou by dříve neprovedl někdo jiný a jeho život je opakováním již zavedených gest, jejichž

⁴⁵ RAPPAPORT, R. A. *Ritual and religion in the making of humanity*. Cambridge 1988. Str. 24

⁴⁶ ELIADE, Mircea, *Mýtus o věčném návratu*. Přel. Eva Streibingerová. ISE, Oikoyomenh. Praha 1993. Str. 21

hodnota vyplývá právě z toho, že reprodukuje prvotní mýtický základ. Jejich provedením se pak opakuje prvotní akt stvoření, pochod od chaosu ke kosmu. A u rituálů vznikly dramatisací mýtu i je mýt vysvětlením toho, co se odehrává v průběhu rituálu, je to snáše spojitost mezi nimi zřejmá, a proto i v této práci na ně budu obracet pozornost.

Představím je také několik dalších badatelů a jejich přístupy ke zkoumání rituálu.

Émile Durkheim, jeden z pionýrů studií na téma rituál a náboženství, náboženské jevy dělí do dvou základních skupin: víry a rituálů, kde první představuje obrazné představy a druhé především způsob chování.⁴⁷ Charakteristickým znakem náboženského myšlení je pro něj dělení světa na sféry profánní a sakrální. Tyto dvě sféry nejsou jasně vymezeny ani svým rozsahem ani hierarchicky ale absolutním protikladem, ve kterém se nacházejí.⁴⁸ Tyto dva póly zahrnují vše, co existuje, ale jeden navzájem vylučuje druhý. Posvátné věci jsou ty, které jsou chráněny a izolovány zákazy, profánní věci pak ty, jež tyto zákazy musí dodržovat a jež musí zůstat v určité vzdálenosti od prvních. Každá náboženská víra vyjadřuje povahu posvátných věcí a vztahů, které panují jak mezi nimi navzájem, tak mezi nimi a věcmi profánními. Rituály jsou pak pravidly chování ukládajícími člověku, jak se má chovat v přítomnosti posvátného.⁴⁹ Tato dichotomie je výsledkem konání společnosti, která určité jevy sakralizuje. Pokud je tedy rituál prostředkem k upevnění vztahu s bohem, znamená to, že je to především prostředkem k upevnění spojení se společností a formy provádění rituálu stejně tak i cíl rituálu, který jim skupina přisuzuje, je ve skutečnosti až druhotný.

S termíny „profánní“ a „sakrální“ také pracoval Arnold van Gennep, který se v novějším studiu tzv. „přechodových rituálů“, tedy rituálů spojených s událostmi, vyznačujícími v životě člověka určitou hranici, přesun z jedné životní etapy do druhé, přesun věcí ke společenské hierarchii. Za tyto přechodové obřady máme označit obřady spojené s těhotenstvím, narozením dítěte, rituály dětství, zasnuby a sňatky, pohřby a také různé iniciační rituály různých náboženských společností. Posvátné je pro něj relativní hodnotou, mění se v závislosti na situaci. Úkolem přechodových rituálů je potom zmírnit jejich neblahý vliv, který takovéto změny stavu přináší do života společnosti i jedince.⁵⁰

---

⁴⁷ DURKHEIM, Émile. Elementární formy náboženského života. Přel. Pavla Sadílková. Oikoymenth. Praha 2002. str.44.

⁴⁸ Tamtéž. str. 45-47

⁴⁹ Tamtéž. str. 49

⁵⁰ GENNEP, van, Arnold. Přechodové rituály. Přel. Helena Beguivinová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1996. str. 20 - 21

Podle van Gennepa se v t-ina rituál se skládá ze t í na sebe navazujících, samostatných etap, které vyzna ují p echod od jednoho sociokulturního postavení k dal-ímu: odlou ení, pomezí a p íjetí.⁵¹ V první je ú astník rituálu zbaven své pozice, kterou ve spole nosti zastával p ed provedením rituálu, dal-í fáze je hrani ní, p echodová, kde ú astník jifl opustil sv j stav í místo, ale zatím nep e-el do dal-í, a v poslední fázi je rituál u konce a ú astník p íjímá svou novou identitu. Podobn fáze vyd luje také Victor Turner, který dával d raz na pomezí (liminární) fázi.⁵²

2.2 ^{TY}Šintoistické ob ady a jejich struktura

Pod slovem *macuri* (祭) si obvykle p edstavujeme rozli né místní slavnosti, hý ící v-emi barvami, jeff lákají náv-t vníky bujarým veselím, stánky s ob erstvením a oh ostroji. Na první pohled nám tak, spí-e neff cokoliv jiného, mohou p ípomínat lidové jarmarky í pout . *Macuri* má v-ak mnohem hlub-í význam. Odvozeno od slovesa *macurau* (macuru), tedy slouffit, vyjad ovat úctu, ale také bavit, ve svém p vodním smyslu znamená náboffenský rituál. Jeho povaha se p íli-nezm nila. Veselí a ob tiny v podob í jídla í alkoholu vffdy hrály v -intoistických ob adech d leffitou roli. Bylo to n co, bez eho by zjevení *kami* (神) ó jednodu-e e eno, -intoistického boffstva (Termín *kami* v-ak v sob neskrývá pouze bohy. Ozna ují se jím také boffstva p edk *udffigami* (氏神), v-elijaké zlovolné duchy *gorjó* (御霊), p írodní síly a v podstat v-e, co vzbuzovalo údiv, úctu í hr zu)⁵³ - znaku typického pro -intoistické rituály, nebylo moffné.

Základní struktura v t-iny -intoistických ob ad je shodná. Orikú í ^{TY}šobu (折口信夫), jeden z otc japonského folklorismu, je rozd luje do t í ástí:

1. Vyvolání *kami* pomocí modliteb *norito* (祝詞) í ohlá-ení zám ru *kami* skrze kn ze í jiné médium.
2. *Naorai* (直会) íli komunikace mezi lov kem a boffstvy prost ednictvím písní a tanc .

⁵¹ GENNEP, van, Arnold. Přechnodové rituály. Přel. Helena Beguivinová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1996. str. 19

⁵² "Ritual." Encyclopedia of Science and Religion. Ed. Ray Abruzzi and Michael J. McGandy. Macmillan-Thomson Gale, 2003. eNotes.com. 2006. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://www.enotes.com/science-religion-encyclopedia/ritual>>

⁵³ MATSUMURA, Kazuo. (2005). Concepts of Kami, § Definitions and Typology. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=1>>

3. Společná hostina, utvrzující pouto s božstvy, na které jsou konzumovány dárky obětí.

Podobné rozdělení předkládá i Herbert Plutschow ve svém díle *Matsuri*. Používá následující termíny:

1. *Kami oro-i* (神下ろし) pro fázi ve které dochází k zjevení *kami*, bu to jeho sestoupením, i švypnutí ním z chrámu, jeho probuzení z klidového stavu. Tato část rituálu představuje návrat do pomyslného stavu Chaosu. Božení po ádru pak provází chování, které je v opaku k běžnému - klid, zpívání a hluk, vše v divokém tempu. Nezbytná je pro ni rituální purifikace prostoru (případně osoby/osob) do kterého má *kami* sestoupit.

2. *Kami asobi* (神遊び). Pokud *Kami oro-i* představuje návrat do stavu Chaosu, pak je *Kami asobi* znovunastolením po ádru. Děje se tak za pomoci procesí, obětí, hudby a tance. Vše má mnohem ukázněnější formu a jednotlivé úkony jsou vysoce stylizované.

3. *Kami okuri* (神送り) poslední část rituálu, která zajistí návrat božstva na místo, kde obvykle přebývá.⁵⁴

Nejen okázalé slavnosti, ale i obyčejná návštěva chrámu, i pouhé uctívání *kami* v soukromí domova, zahrnují, podle profesora Ono, 4 prvky.

- Tím jsou:
1. očištění (*harai*, 払い)
  2. oběť (*-insen*, 神饌)
  3. modlitba (*norito*, 祝詞)
  4. symbolická hostina (*naorai*, 直会)⁵⁵.

Ačkoliv modlitby se ve všech fázích vyskytují v některé ze svých forem rýfle.

⁵⁴ PLUTSCHOW, Herbert E. *Matsuri: the festivals of Japan*. Routledge, 1996. Str. 9 - 57

⁵⁵ ONO, Sokyō & Woodard, William P. & Sakamoto, Sadao. *Shinto: The Kami Way*. Charles E. Tuttle Co., Rutland. Vt. 1962. str. 51

3. Rýfle a rituál

3.1.1 Rituální o ista

Rituální istota je jedním z elementárních prvků šintoismu. Koncept dobra a zla tak jak je chápán v klasickém šintoismu je šintoismu cizí a člověk je považován ve své podstatě za dobrého. Namísto morálních hodnot, stojí v popředí zájmu udržení rituální istoty, jinými slovy, poádku v cí. Vše, co stojí mimo něj, extrémní situace, je-li se nacházejí za hranicemi v-ednosti, jsou *kegare* (汚穢) - neisté, kterému je potřeba se vyhnout. Rozlišuje se několik druhů *kegare*. Za nejnebezpečnější z nich bylo vždy považováno znečištění způsobené kontaktem se smrtí, dále například stykem s krví, neistota spojená s porodem, i rozlišením přírodních katastrof. Netýkalo se nutně jen jedinců, je-li s ním přímý bezprostřední do styku, ale mohlo být přeneseno i na ostatní členy komunity a tím mohly být zasáfleny předměty, budovy i místa.

Poádek v cí, jakofl i vztah člověka s božstvy, není věčný. P sobením času a kontaktem s *kegare* dochází k jeho narušení, a vzniká tak potřeba jeho pravidelné obnovy. Ta je dosaflena vykonáním o istného rituálu (*harai*, 払 い), který je prvním krokem k znovunastolení poádku.⁵⁶ První pípomínku o vykonávání rituální o isty najdeme v legendě, ve které boh Izanagi, omývá po návratu z říe mrtvých své tělo v jezeře, aby ze sebe smyl *kegare*, vzniklé kontaktem se svou mrtvou manželkou.⁵⁷ Takováto o ista celého těla se pak nazývá *misogi* (禊). V současnosti praktika není příliš často vykonávána.

3.1.2 Funkce imenawy v rituální o ist

Za elementy s purifikační silou jsou v šintoismu považovány především sl, voda a saké. Pokud jde o o istu prostoru a budovy, hraje jednu z hlavních rolí *imenawa* (注連縄) - obadní provaz, vyrobený ze stébel rýfle.

⁵⁶ PLUTSCHOW, Herbert E. *Matsuri: the festivals of Japan*. Routledge, 1996. Str. 25 - 28

⁵⁷ *Japonské mýty – Kodžiki*. KRUPA, Viktor. Překlad ze slovenštiny do češtiny F. R. Hrabal. Cadpress. 2007.

Posvátný provaz, vyrobený spletením 3, 5 nebo 7 svazků rýflové slámy, ufl od pradávná označuje posvátný objekt, místo. Zavěšený na brány *torii*, na vstupy do svatyn, i ve vnitřních prostorech svatyn, chrání před vniknutím rituální neistoty a zlých duchů. V minulosti bylo bříšné, flé si *-imenawu*, určenou k domácímu pouflití (především v rámci novoroční dekorace *-imekazari*, 注連飾り) vyráběla každá domácnost sama, v současné době však rozšířen její nákup u specializovaných výrobců. Mfl být poměrně úzký a lehký, ale i velmi velkého poloměru, s váhou několika tun. Největší *-imenawa* je zavěšená nad hlavním vstupem do svatyn Izumo Tai-a v prefektuře *Tymane*, má 13,5 metru a váží přibližně 5 tun.⁵⁸

Tradice stavby svatyní, pronikla do Japonska pod vlivem buddhismu, někdy v 7. století⁵⁹, ze kterého pochází také nejstarší existující svatyně v Ise. Je třeba se tomu tak stalo, nebyly ve své původní formě svatyní nic jiného, než prostor vymezený lanem *-imenawa*. To dokládají například i některé pasáže v *Nihongi* (též *Nihon-oki*, 日本紀, 日本書紀), jedné z nejstarších japonských literárních památek, datující se do 8. století. *Nihongi* zahájila tradici oficiálních kronik Japonska a zachycuje události od mýtu stvoření až po vládu císařovny Džitó v 7. století. Ačkoli stojí především na mytologických základech (obzvláště první části kroniky, zabývající se švédem bohů a obdobím vlády prvních císařů), a s faktu zachází dosti svévolně, je cenným zdrojem informací pro studium jak historie, tak i obyčejů, tradic, mýtů a folklóru Japonska. V pasáži, v nované sestupu boha *Ninigi no mikoto* (邇邇芸命), vnuka *Amaterasu* (天照), z nebeské pláň na zem, je zmínován šposvátný nebeský plotů a šnebeská kamenná hranice, které s sebou mají vzít bohové, doprovázející *Ninigiho* na zem, za účelem praktikování náboženských rituálů. Jak komentuje Aston, je to jeden z mnoha důkazů toho, flé funkci svatyní, plnil ve starém Japonsku kus země, který byl za tímto účelem ohraničen, aby nemohlo docházet ke znečištění posvátného území.⁶⁰

Posvátný plot (*himorogi*, 神籬) zmínovaný v *Nihongi*, přefl výstavbu svatyní a je v šintoismu vyuflíváný dodnes. Obvykle je tvořen tvercovým prostranstvím, jefl v rozích vymezují v tve stromu *sakaki*, případně bambusu, mezi kterými je nataflena *-imenawa*. V prostředku stojí velká v tve *sakaki*, z tve lesující *kami*, v n kterých případně je navíc doplněno tvercovou slaměnou matrací, na které je posvátné tzv. *hakkyaku an* (též *hassoku*

⁵⁸ Viz příloha, obrázek č. 1

⁵⁹ PLUTSCHOW, Herbert E. *Matsuri: the festivals of Japan*. Routledge, 1996. Str. 25

⁶⁰ *Nihongi: chronicles of Japan from the earliest times to A.D. 697*. Překlad W.G. Aston. Rutland, Tokyo: Charles E. Tuttle. 1993 str. 81 - 82

an, 八足案), stolek, i platforma, využívaná pro umístění obětí.⁶¹ Nejčastěji se využívá jako plošný štátek, například pro oběť *dfi insai* (地鎮祭), který bychom mohli považovat i jako šobadpoložení základního kamene, sloufícího k utvoření bořstev, sídlících na místě, na kterém mají začít stavební práce.⁶²

Mnohé hory, řeky, skály a stromy jsou v myslích Japonců ještě stále považovány za ploštyky bořstev (takové objekty byly odjakživa obehnány *-imenawou*, aby se odlišily od okolí a poukazovaly na ploštomnost bořstva). Za všechny bychom zmínit posvátné stromy (*-inboku*, 神木), stojící buďto v prostřanství svatyně nebo i mimo ni, obehnané lanem *-imenawa*, na které jsou zavěšeny *-ide*⁶³, označující ploštomnost šbořstva stromu *ō kodama* (木霊).⁶⁴ Tyto místa a objekty neoznačují pouhé místo plošbývání bořstva. Byly jejich ploštom personifikací a tudíž bořstvem samotným.⁶⁵

Výše uvedené příklady jasně dokládají, že *-imenawa* vřdy plnila vřintó dleřitou rituální funkci. Ať už se jedná o místo, plošhodné pro vykonávání rituálu, nebo o plošbytek *kami*, pro obojí je nezbytné permanentní udržení rituální čistoty. *-imenawa* tak tvoří hranici mezi posvátným a světským, je tím, co zabrání uje přitiku *kegare* a zachovává rituální čistý, posvátný stav.

3.2 Obětiny

Obětiny jsou nedělnou součástí rituálu snad každého nábořství světa. Slouřily jako dleřkaz úcty k bořstvem, podkování za dosavadní plošze i prosba o to, aby byli lidem i dále nakloněni. Za plošvodní a také nejdleřitější jsou považovány obětní dary ve formě potravin.

K jejich označení se v japonřtině používá několik výrazů. *Sonaemono* (供え物) a *kumocu* (供物), pod který spadají jak obětiny určené *kami*, tak buddhistickým bořstvem *hotoke* (仏), a *-insen* (神饌 nebo také *mike*, 御饌)⁶⁶, výraz, který označuje obětiny určené

⁶¹ SUGIYAMA, Shigetsugu. (2005). Encyclopedia of shinto. Shrine Architecture, Himorogi. Retrieved August, 2011, Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=247>>

⁶² ENDO, Jun. (2007). Encyclopedia of shinto. Rituals in Daily Life, Jichinsai. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=1043>>

⁶³ pruhy bílého papíru cik-cak složené, používané k rituálnímu očištění

⁶⁴ Viz příloha, obrázek č. 2

⁶⁵ PLUTSCHOW, Herbert E. Matsuri: the festivals of Japan. Routledge, 1996. Str. 11

⁶⁶ Viz příloha, obrázek č. 3

–intoistickým božstvím. K nejčastěji jím obětovaným se řadí nevařená rýže, sůl, saké, a některé druhy ryb, zeleniny, ovoce a zelenina a voda.⁶⁷

3.2.1 Klasy rýže

Jednou z prvních potravin, předkládaných *kami*, byly *hacuho* (初穂)⁶⁸, první klasy rýže, které se v daném roce urodily. Sklizené, ještě i se stonky, byly svázané do svazků a pověšeny jako obětiny.⁶⁹ Výraz se později přenesl i na první výpěstky ostatních obilnin i jiných plodin a dokonce i na úlovky, které pak byly předkládány buddhistickým božstvím. S postupným ústupem rolnictví se i potravinové obětiny, především v místních oblastech, změnily v peněžní dary, kterým se začalo říkat *hacuhorjó* (poplatek prvních klas, 初穂料)⁷⁰.

S obálkami s nápisem *hacuhorjó* se můžete nejlépe setkat při placení za služby, poskytnuté svatyní při vykonávání různých přechodových rituálů jako jsou například *hacumijamairi* (初宮参り), *–i i go san* (七五三), svatba nebo i rituálu *dfli insai* (鎮祭).

Co se týče peněžních obětí, jistě stojí za povšimnutí velká obliba při tizenové mince (go en, 五円) mezi modlíci se návštěvníky svatyně a chrámů. Kromě toho, často jsou na ní vyobrazeny rýžové klasy, existuje homofonní výraz *goen* (御縁) je používán ve významu spojení. Navázání dobrého kontaktu s božstvy a splnění přání je tak téměř zaručeno.

3.2.2 Mo i

Rýžové koláčky *mo i* (餅) patří k dalším rýžovým specialitám v intoistických rituálech. Asi nejtýpější je jejich varianta *kagami mo i* (zrcadlové mo i, 鏡餅), které lze během novoročních svátků nalézt snad v každé domácnosti. Obvykle sestávají ze dvou okrouhlých *mo i*, jednoho většího a druhého menšího, které jsou na sobě posazené.⁷¹ Vrcholek pak zdobí druh citrusu zvaný *daidai*.⁷²

⁶⁷ IWAI, Hiroshi. (2005). Encyclopedia of shinto. Offerings and Talismans, Shinsen. Citováno srpen, 2001. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=336>>

⁶⁸ Viz příloha, obrázek č. 4

⁶⁹ SAITÓ, Michiko. (2005). Offerings and Talismans. Hatsuho. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=326>>

⁷⁰ „Hatsuho“. Buritanika kokusai daihyakka jiten. Shoukoumoku denshi jisho han. Britannica Japan. 2008

⁷¹ „Kagamimochi“. Koujien dai roku han. Iwanami shouten. 2008

⁷²

D vodem, kv li kterému jsou tyto kolá ky nazývány šzrcadlovéō, je patrn dávná víra v posvátnost zrcadel, která je zalofená na jejich vztahu k bohyni *Amaterasu*⁷³. Po jejím út ku do jeskyn , ve které se skryla po incidentu s bratrem *Susanoen* (viz. kapitola 1.2), nastává na Zemi rákosových planin tma. Zem se tak symbolicky vrací zp t do šchaosuō. Teprve když Amaterasu, vylákána ostatními bohy, vykoukne z jeskyn a spat í sv j vlastní odraz v zrcadle, vyjde ven. Dochází tak k jejímu symbolickému p erodu, uzav ení cyklu.

O tom, že Nový rok byl chápan jako jeden z nejd lefít j-ích dní spojených s bohyní slunce⁷⁴ potvrzuje také zvyk první novoro ní náv-t vy chrámu *hatsumode* (初詣), který má pravd podobn p vod v tzv. *to-igomori* (年籠り), zvyku strávit poslední noc v roce zav ený ve svatyni, zasv cené rodinnému bofstvu *udfigami* a následné první náv-t vy svatyn i chrámu.⁷⁵

3.2.1 Saké

Mezi dal-í produkty z rýfle, hojn využívané k ob tinám, pat í také saké⁷⁶, nazývané *miki* (御酒). V dávných dobách bylo produkováno p ímo ve svatyni, v síni zvané *sakadono* (酒殿), ur ené speciáln k tomuto ú elu.⁷⁷

3.3 Symbolická hostina

Symbolická hostina *naorai* (直会)⁷⁸ je popisována jako společná hostina lov ka a boha, a koliv p ímá ú east bofstva na konzumaci se nep edpokládala.⁷⁹ Ta je sou ástí v t-iny rituál . Konzumovány jsou ob tiny, p edložené bofstv m a to bu to p ímo b hem rituálu, nebo s asovým odstupem. První z variant bývá b fln j-í.

---

⁷³ Na ten poukazuje i pasáž z Ninigiho sestupu na zem, ve které mu Amaterasu předává zrcadlo se slovy „chovej ke němu úctu, jako ke mně samotné.

⁷⁴ KINSLEY, David R. The goddesses' mirror: visions of the divine from East and West. SUNY Press. 1989. Str. 87

⁷⁵ ENDO, Jun. (2007). Rituals in Daily Life, Hatsumode. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=1069>>

⁷⁶ Viz příloha, obrázek č. 6

⁷⁷ „Miki“. (1997). Basic terms of shinto. Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/bts/bts_m.html#miki>

⁷⁸ Viz příloha, obrázek č. 7

⁷⁹ ASTON, W. G. Shinto: the ancient religion of Japan. Harvard University. 2004. Str. 210. Dostupné z <http://books.google.com/books?id=1JWnZVgS7P0C&hl=cs&source=gbs_similarbooks>

Velmi zastou je konzumace saké, kterou můžeme vidět například v rituálech *Dfji insai* (地鎮祭) a dalších. V případě festivalu, konajícího se v prostorách chrámu se kněží a dlefití hosté sejdou, aby si vychutnali pár doušek alkoholu a společné jídlo.⁸⁰

Existují různé variace rýřlového vína – bílé a černé (shiroki a kuroki), které byly od nejstarších dob konzumovány při pletitosti rituál *Niinamesai* (新嘗祭) and *Daijósai* (大嘗祭), kdy je pil sám císař. Jsou obřadovány také při obřadu *Kannamesai* (神嘗祭) ve Velké svatyni v Ise.⁸¹

Zajímavá je také konzumace rýřle během svatby. S rýřlí se při svatbě a svatebním obřadu setkáváme v několika situacích, a ve většině případů je to v podobě saké. Nejznámější ze svatebních rituálů je *san san kudo* (三々九度 třikrát devětkrát), který je ústředním bodem svatebního obřadu a zakládá se na sdílení tří šálků sake mezi nevěstou a ženichem.

Rýřlové víno i rýřlové koláčky *moji* také figurovaly jako jeden z nejzastávajících darů, jež provázely celý proces svatby, od zasnubení, až po první společné návštěvy domů rodičů novomanželů.

Pokud proběhlo oficiální setkání, mezi potenciální nevěstou a ženichem (tzv. *miai*, 見合) úspěšně, následoval rituál sake-ire (přinesení sake, 酒入れ, v nichž oblastech také zvaný *taru ire*, 樽入れ – donesení soudku), slavnost pití sake, kde došlo k dohodnutí svatby. Při této pletitosti byli přítomni pouze členové obou rodin, postupem času však byli zváni i příbuzní a slavnost byla brána jako oficiální oznámení zasnubení.⁸²

K samotnému uzavření sňatku nebylo potřeba formálního posvědčení kněze, ani jiné náboženské autority.⁸³ Formální obřad ostatně není nutný ani dnes. Ve starém Japonsku k jeho uzavření stačilo pouze provedení obřadu *sansankudo* (三々九度), t.j. vypít tři šálky sake z lakované misky speciálně k tomu určené, po kterém mohly následovat ještě další obřady ve svatyni, i jejich oznámení před domácím oltářem. Právní platnost celému aktu dodalo teprve uzavření smlouvy mezi rodinami.⁸⁴

⁸⁰ ONO, Sokyó. ONO, Sokyó & Woodard, William P. & Sakamoto, Sadao. Shinto: The Kami Way. Charles E. Tuttle Co., Rutland. Vt. 1962. str. 57

⁸¹ SUZUKI, Kentarou. (2005). Offerings and Talismans, Shiroki, Kuroki. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=337> >

⁸² OTO, T. Folklore in Japanese life and customs. Tokyo : Kokusai bunka shinkokai. 1963. 1. vyd. Str. 56

⁸³ EARHART, H. B. *Náboženství Japonska: Mnoho tradic na jedné svaté cestě*. Překlad Heřman, Robin. Prostor. Praha. 1999. 130

⁸⁴ OTO, T. Folklore in Japanese life and customs. Tokyo : Kokusai bunka shinkokai. 1963. 1. vyd. Str. 56

Obřad pití sake je v současné době standardizován pravidly, vytvořenými –kolou etikety Ogasawara (Ogasawara rjú), převodně se však způsobem provedení liší v závislosti na oblasti. V některých případech se obřad odehrával přímo během svatební hostiny, zatímco jindy se odehrával v odděleném pokoji, zatímco zástupci, pouze za přítomnosti páru a šóhazova eō nakódo.⁸⁵

Poslední tradice spojená s konzumací obřadů je *kagami biraki* - doslova otevření zrcadla, 鏡開き, což tedy rozlomení novoročního *kagami mo i*. Tradice připadá na 11. ledna, což je více než týden po skončení novoročních slavností. Překvapivě to není pouze rýžový koláček, což je šotevíráno. *Kagami biraki* referuje také k námutí soudku saké a je tak oslavou konce období abstinence. Poprvé se tento zvyk objevil na začátku devatenáctého století a nabývá na popularitu.⁸⁶

---

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ „Sake Barrel Ceremony „Kagami Biraki“. Gekkeikan. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://www.gekkeikan.co.jp/english/products/kagami-biraki.html>>

4. Obady spojené s pěstováním rýže

4.1 Muši okuri

Hmyz byl vždy jedním z nejvážnějších problémů strachu mezi japonskými zemědělci pěstujícími rýži. Přemnožené kobylky dokázaly bez problémů zlikvidovat celou úrodu a tím ohrozit život celé komunity. Proto s nimi muselo být naloženo stejně, jako s jinými zlými silami, které v myslích Japonců ohrožovali vesnici a její životní cyklus. Na ochranu plodin před hmyzem a zajištění jejich bezproblémového růstu se vyvinul svébytný zvyk, jenž se každé léto dodržoval po celém Japonsku po stovky let. S vývojem technologií přestala být podobná ochrana aktuální a na obranu plodin před hmyzem a jinými škůdci se začalo využívat pesticidů a insekticidů. Přesto tento rituál nadobro nezmizel a v mnohých venkovských oblastech se do kalendářní obrody.⁸⁷ Přestože je *muši okuri* (虫送り) v současnosti rituálem téměř neznámým, pomalu se mu začíná dostávat zasloužené pozornosti jak od místních obyvatel, tak i od zahraničí ve světě.⁸⁸ V minulosti dělníci obdávající vesničanům dávali naději, že jejich úroda rýže přeflourá bez úhony a až do sklizně je v současné době především zábavnou podívanou pro místní.⁸⁹

Muši okuri, doslova znamená šodehnání hmyzu. Tato slavnost nemá pevně stanovený termín konání, obvykle se však konala někdy v období od května do srpna.⁹⁰ Provedení se oblast od oblasti mírně liší, obvykle se však účastníci, poté co se pomodlili v místní svatyni či chrámu, vydají po setmění s hořícími pochodnicemi v ruce a podél rýžovířím směrem k okraji vesnice. V některých případech je tato cesta doprovázena bubínky, hráči na píšťalku či zvonky: špoťe co se pomodlí k božstvu ve vesnické svatyni, vypraví na rýžovířím, s hořícími pochodnicemi v ruce a za doprovodu píšťalky a bubínků k í: šOkutta, okutta; Ten made okutta!⁹¹; jindy se písně na odehnání hmyzu provádí ještě před pochodem.⁹² Když dojde

⁸⁷ Příkladem může být Muši okuri vykonávané v městě Suzuka, prefektura Mie, kde

⁸⁸ O čemž napovídá fakt, že se muši okuri objevují mimojině i v reportážích mnohých celonárodních novin

⁸⁹ Viz příloha, obrázek č. 8

⁹⁰ „Mushiokuri“. Meikjó kokugo džiten. Kitahara, Yasuo and Taishukan. 2002 – 2008.

⁹¹ MATSUHARA, Iwao. On Life and Nature in Japan. The Hokuseido Press. Tokyo. 1964. 126

⁹² Suzuka ši, Prefektura Mie, video 箕田虫送り, nahráno uživatelem shinyamaximus. 2009. Citováno srpen, 2011. Video ke shlédnutí na <http://www.youtube.com/watch?v=3Ctn9kBw6C8>

procesí na konec vesnice, jsou pochodn odhozeny na jednu velkou hromadu⁹³. Tím do-
k symbolickému vyhnání k dc za hranice vesnice.

V n kterých oblastech jsou šza p isp ním celé vesnice vyráb ny obrovské loutky z
rýřlové slámy. Ty jsou pak za zp vu *nenbucu* (念仏) páleny⁹⁴ Tento zvyk je nap íklad
dodřřován ve m st Go-owara v oblasti Cugaru, prefektura Aomori.⁹⁵

N které z t chto regionálních variant, spojují událost se Saitó Sanemorim (齊藤実盛),
bojovníkem z éry Genpei War (Genpei kassen, 源平合戦). Ten byl, poté co jej zabyli,
zavle en svým kon m v rýřlová strni-t a tak rolníci p ipisovali -patnou úrodu jeho „
zlovolnému duchu“.⁹⁶ K uklidn ní jeho ducha tak vzniklo sanemori okuri (実盛送り), i
mu-i okuri. Loutky z rýřlové slámy, symbolizující jeho ducha, jsou páleny nap íklad také
b hem Jata no mu-i okuri, Ai i.⁹⁷ V n kterých p ípadech se ze Sanemoriho stává tzv. „ob tní
bořstvo, které na sebe p ebírá rituální ne istotu jiných a spálením jeho loutky je dosařeno
o isty.⁹⁸

Záznamy o mu-i okuri se za ali objevovat uřl v patnáctém století⁹⁹, je ale mořné, ře
p vod t chto rituál je mnohem star-í. Nihongi zmi ují zp soby tzv. řobrany a
kontrolyō (madřřinahi/madřřinai 呪ひ) p ed r znými pohromami (wazahi/wazawai 災ひ).
Mezi n pat oly i hafu/hau mu-i (這ふ虫). Termín zahrnoval jak hmyz, tak i hady. Aston ve
svých komentá řích íká, ře řpohromami je bezpochyby my-řeno bodnutí vosou, stonoffkou i
u-řknutí zmijí. Domy ve starém japonsku, které byly řasto stav ny v dírách, jen s chabou
konstrukcí, byly náchylné na pohromy tohoto druhu. M ře být také odkazováno na řkody

⁹³ Tonšo řo, řódořima, prefektura Kagawa. „A Ceremony to Send Insects Off --"Mushi Okuri"“. Candle-night.
Citováno řpen, 2011. Video 2010 年肥土山虫送り. Nahráno uživatelem olivesima. 2010. Dostupné z <
<http://www.candle-night.org/en/candle-story/a-ceremony-to-send-insects-off.html>>. Video k řhlédnutí na
<http://www.youtube.com/watch?v=geyXvJS-DJw>

⁹⁴ HALLDÓR, Stefánsson. On structural duality in Japanese conceptions of death, Collective forms of deth rituals
in Morimachi. Ceremony and Ritual in Japan: Religious Practices in an Industrialized Society. Routledge. 1995.
Str. 94

⁹⁵ „Muři to himacuri“. Okutsugaru. Citováno řpen, 2011. Dostupné z
<<http://www.okutsugaru.com/shichoubetu/goshogawara/mushitohimatsuri.html>>

⁹⁶ PLUTSCHOW, Herbert. Tragic Victims in Japanese Religion, Politics, and the Arts. Anthropoetics 6, no. 2 (2000
/ 2001). Citováno řpen, 2011. Dostupné z < <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0602/japan.htm>>

⁹⁷ „Yata-no Mushi Okuri“. Matsuri Hosaku. Japan National Tourism Organisation. Citováno řpen, 2011
Dostupné z <http://www.jnto.go.jp/eng/indepth/cultural/zie/matsuri/zie_matsuri_03.html>

⁹⁸ PLUTSCHOW, Herbert. Tragic Victims in Japanese Religion, Politics, and the Arts. Anthropoetics 6, no. 2 (2000
/ 2001). Citováno řpen, 2011. Dostupné z < <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0602/japan.htm>>

⁹⁹ Tamtéř.

zp sobené hmyzem a hady na úrod a domácích zví etech.¹⁰⁰ Je tedy moflné, fle p vod tohoto rituálu leflí práv tam.

4.2. Niiname sai - oslava první úrody

„Oslava první úrody “ (Niiname sai, 新嘗祭) je vykonávaná v listopadu v císařském paláci i ve svatyních po celé zemi. Niiname sai je zmi ován v *Kodfiki* (viz. kapitola 1.3) , tak i v *Nihon-oki*, která z *Kodfiki* z velké ásti erpala, a to jak v ásti, v nované É e boh ¹⁰¹, tak také v záznamu na rok ty icátý v ásti Nintoku.¹⁰² *Sai-in* (際神), bofstvo, kterému je rituál zasv cen, je *Takamimusubi no kami*, jedno ze t í hlavních bofstev spojených se vznikem Japonska.¹⁰³

Podle n kterých autor , je v *Nihon-oki* vykonání *Niiname* spojeno s nástupem císa e na tr n. šV mýtu o *Ninigim* a princezn *Ko no hana sakuja* zakládá (Amaterasu) posvátná pole a zavádí pravzor oslav úrody. í *Niiname* je provedeno afl poté, co byly vysloveny pochybnosti o legitimit potencionálních následovník , kte í byli výsledkem svazku mezi nebeským a pozemským stvo ením. První Oslava první úrody tak potvrzuje právo následovník na tr n.¹⁰⁴ Toto tvrzení podporuje i tzv. šPrvní ceremoniální ob tiny rýfle novým císa emō, rituál spojený s nástupem nového císa e na tr n (daidfósai, 大嘗祭).

B hem samotné oslavy Niiname nabízí císa potravínové ob tiny (dvakrát, poprvé v podve er dne 23 a podruhé p i na úsvitu následujícího dne) bohyni Amaterasu i dal-ím kami, které sestávají ze sake, rýflové ka-e, a va ené rýfle (pocházející z nové sklizn), provádí rituální o istu a následn op t p ipravuje potraviny k ranním ob tinám.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Nihongi : chronicles of Japan from the earliest times to A.D. 697. Překlad W.G. Aston. Rutland, Tokyo : Charles E. Tuttle. 1993. Str. 59

¹⁰¹ „když Amaterasu ómikami laskavě provedla niiname“

¹⁰² "V měsíci oslav Niiname, jelikož byl den hodování, se sake podávalo dvorním dámám"

¹⁰³ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 46

¹⁰⁴ EBERSOLE, Gary L. Ritual Poetry and the Politics of Death in Early Japan. Princeton University Press. 1992. Str. 103

¹⁰⁵ NAKANISHI, Masayuki. (2007) State Rites, Niiname sai. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=890>>

Po dlouhou dobu se tyto oslavy konaly během druhého šdne králíkaō jedenáctého lunárního měsíce, avšak s přechodem na gregoriánský kalendář v roce 1873, byly přesunuty na 23. listopad.¹⁰⁶

Obě oslavy první úrody je soukromě konán císařskou rodinou i v soukromí, a zároveň se k jeho výkonu obědu připojují také šintoistické svatyně po celém Japonsku. Na stejný den také připadá státní svátek „Den díky vzdání práci“ (勤労感謝の日 „Kinrō kan-ano hiō), který byl zaveden v roce 1948.

4.3 Daidfótsai

ŠPrvní ceremoniální obětiny rýfle novým císařemō (大嘗祭 šDaidfótsaiō/šÓnamesaiō) císařský oběd sklízni, vystavený na lidových rituálech lidových slavností sklízni starověkého Japonska se v průběhu času vyvíjel a změnil. Nejprve byly přitom jeho provádění uctívány různá božstva stvoření a plodnosti, poté bohyně slunce *Amaterasu*, jakofito mytologická zakladatelka císařského rodu. časem připadá oslava šPrvní ceremoniální obětiny rýfle novým císařemō na konec listopadu, a doba jejich shoduje se šOslavou první úrodyō *Niname sai*, ve které má tato slavnost původ.

Příprava na slavnost začíná na jaře, kdy jsou v ústředí vybrána dva místa, na kterých je vystavována rýfle, k tomuto obědu určená. Jedno je nazýváno *Juki*, druhé *Suki*. Jim odpovídají dvě budovy, vystavené na pozemcích pálce, známá jako *Juki den* a *Suki den*, v nichž se slavnost odehrává. Přestože se délka a detaily průběhu historickými změnami, v základě se ceremoniál skládal z následujících částí:

mitama-izume 御霊静め ó omlazení duše

-insen (神饌、 i také *kjósen*) ó obětiny nové úrody rýfle bohům novým císařem

naorai (直会) ó šspolečné stolováníō císaře a božstev

utage (宴)ó šspolustolování lidíō. Tedy hostina pořádaná císařem.

Utage, uspořádaná v době korunovace císaře *Ťōwa*, trvala celé dva dny. Rituál přitáhl pozornost dokonce i dobového zahraničního tisku. V článku z 13. listopadu 1915 se

¹⁰⁶ NAKANISHI, Masayuki. (2007) State Rites, Niname sai. Encyclopedia of shinto. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=890>>

o ní zmiňuje The New York Times a ufl sám jeho podtitulek je překvapující: „Poslední korunovační rituál v Kiotu byl započat ó Mikado se tajuplného ceremoniálu Daidfosai kvůli Wilsonovi nezúčastnili.“¹⁰⁷ Císař a korunní princ se sice poslední části rituálu nezúčastnili, ale diplomaté, cizinci i Japonci byli den předtím svdky špitoreskní historické podívané mající poátek ve starém Japonsku osmého století¹⁰⁸

Jak psali The New York Times, „První ceremoniální obřtiny rýfle novým císařem je ceremoniál tajuplný a otázka jeho významu je do značné míry kontroverzní, především díky tomu, že interpretace rituálu *mitama-izume* je nejasná a o jejím významu a přibhu se můžeme pouze dohadovat. V přibhu historie oboru japonských studií, se jím zabýval nespočet vědců, a ufl to byli historici i folkloristé. Teorií a pokusů o interpretaci se objevilo mnoho, zatím však žádná nepřinesla naprosto uspokojivou odpověď.

Mezi teoriími, je teorie rituální šobnova císařovy duše, která mu má umožnit vykonávat náboženské funkce. Podle některých k tomu dochází pohlavním stykem (o kterém má napovídat i přítomnost dvorní dámy). Podobně sexuálního aktu k polním pracem je větné v mnoha kulturách¹⁰⁹ a ani v Japonsku tomu, podle Ohnuki¹¹⁰ nebylo jinak. Daidfosai je tak symbolickým ztělesněním jednoty jídla, jeho konzumace, rituálu, zemědělské produkce a lidské reprodukce.

Podle jiných je to ascendenční rituál, který se má provádět za účelem přijetí duše Amaterasu, a tím i obnovení nároku na císařský trůn. (To je zalofeno mimo jiné na teoriích, podle kterých stačí Okinawané věřit, že do dít te přechází duše prarodičů po jejich smrti, a také na teorii incestu v šcísáské linii i spíe jejich božských zakladatelů, v jejich příbězích, byl poměrně běžný ó podle které byl incest zp sobem, jak zaručit, jednotu škrve, která proudí v císařském rodu, posílit a rituálně oživit znovuzrození duše prarodičů).¹¹¹

A není to jen jeho význam, co je přívodem kontroverzí s ním spojených. V poslední době vzbuzuje stále živé debaty také otázka, zda má být chápán jako oficiální státní, či

---

¹⁰⁷ „Last Coronation Rite Is Begun in Kioto. Mysterious Daijosai Ceremony Not Attended by Mikado-Emperor Thanks Wilson.“ The New York Times. November 13, 1915. Dostupné z archivu The New York Times.

<<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F1091EF8385B17738DDDA0994D9415B858DF1D3>>
¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ ELIADE, Mircea, Mýtus o věčném návratu. Přel. Eva Streibingerová. ISE, Oikoymenh. Praha 1993. Str. 24

¹¹⁰ OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994.

¹¹¹ MURAKAMI, Fuminobu. Incest and Rebirth in Kojiki. Monumenta Nipponica, Vol 43, No 4. Sophia University. 1988. Dostupné z <www.jstor.org/stable/2384797>

náboženský rituál.¹¹² Pohřeb císaře Hirohita byl rozdělen na část oficiální a náboženskou, a pouze část oficiální byla placena ze státního rozpočtu. Obřad nástupu na trůn, který v sobě také zahrnuje dvě části - *Sokuino rei* (即位の礼, Ceremonie nástupu na trůn) je částí sekulární a *Daidōsai* náboženskou. Rozhodnutí vlády zaplatit ze státních financí obřad tak vyvolalo značnou nevoli kvůli porušení článku 1 ústavy o postavení císaře a oddělení státu a církve.¹¹³

---

¹¹² TAKEMURA, Yasuko. Questioning the Emperor System in the National Diet. 1990. Dostupné z < http://www.doam.org/archiv/textea/begtag2007/takemura_emperorsystem_japan.pdf >

¹¹³ „Japanese Debate How to Enthroned Emperor“. STEVEN R. WEISMAN. The New York Times. 1989. Dostupné z < <http://www.nytimes.com/1989/12/17/world/japanese-debate-how-to-enthroned-emperor.html> >

Závěr

Cílem této práce bylo představit ty nejtypičtější i ty méně známé šintoistické tradice a rituály, v nichž se v nich které ze svých podob vyskytuje rýfle. Jídlo hrálo vždy silnou roli v obřadech nejrozličnějších kultur a náboženstvích světa a ani rýfle v šintoismu tak není úplnou výjimkou. Domnívám se však, že pole působnosti, které si v průběhu staletí vydobyla, je především neobvykle široké. Jejich množství je ohromné a ne všechny jsou zatím dostatečně prozkoumány. Mnohé nebyly v této práci zmíněny, a kolik by si to jistě zasloužily. Avšak vzhledem k omezenému prostoru, který bakalářská práce poskytuje, a faktu, že ve kterém jsem výzkum se odbýval ne v terénu, ale na stránkách sekundární literatury, jsem se sama nepoužila do hlubokých etnologických a folkloristických studií a předkládání nových teorií. Vím ale, že minimálně představením některých nových obřadů, kterým zatím není v nově akademické literatuře dostatečný prostor, jsem alespoň částečně naplnila cíl, který jsem si v úvodu své práce vytyčila.

Resumé

The aim of this thesis is to present the most typical and some of the less commonly known Shinto practices and rites, where an important role is played by rice in one form or another (plain rice, sake - Japanese rice wine, rice straw, mochi ó Japanese rice cakes, etc.) In the introductory pages of my thesis I offer a brief historical background of the topic, following which I concentrate mainly on detailed description of particular practices, in which rice is the key element. Since there exist a very large number of such practices, it is impossible to offer a complete overview of all the existing rites and practices with all the particularities, especially because I did not have an opportunity to carry out my research in the field, but realized it mostly through researching written sources, primary or secondary. Due to extent limitations I do not pay special attention to in-depth ethnological or folkloristic studies and I also refrain from proposing any new theories concerning the origin or meaning of any of the practices mentioned.

Použitá literatura

ASHKENAZI, Michael. Handbook of Japanese mythology. ABC-CLIO, 2003.

N. J. Biurin. Sborník svedení o národech, obyvatelích v střední Asii v dřívějších dobách II. RISS AN SSSR. Moskva. 1950.

Britannica kokusai daihyakka jiten. Shokumoku denshi jisho han. Britannica Japan. 2008

CUYLER, Patricia L. Sumo: from rite to sport. Weatherhill. 1987.

DURKHEIM, Émile. Elementární formy náboženského života. P ed. Pavla Sadílková. Oikymen. Praha 2002.

ELIADE, Mircea, Mýtus o věčném návratu. P ed. Eva Streibingerová. ISE, Oikymen. Praha 1993.

EBERSON, Gary L. Ritual Poetry and the Politics of Death in Early Japan. Princeton University Press. 1992.

EARHART, H. B. Náboženství Japonska: Mnoho tradic na jedné svaté cestě. P ed. He man, Robin. Prostor. Praha. 1999.

GENEPI, van, Arnold. Pechodové rituály. P ed. Helena Beguivínová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1996.

HALLDÓR, Stefánsson. On structural duality in Japanese conceptions of death, Collective forms of death rituals in Morimachi. Ceremony and Ritual in Japan: Religious Practices in an Industrialized Society. Routledge. 1995.

Japonské mýty o Kodžiki. KRUPA, Viktor. P ed. ze slovenštiny do češtiny F. R. Hrabal. Cadpress.

KINSLEY, David R. The goddesses' mirror: visions of the divine from East and West. SUNY Press. 1989.

Koujien dai roku han. Iwanami shoten. 2008

KUMAR, Ann. Globalizing the prehistory of Japan: language, genes and civilization. Routledge. 2009

KURATA DYKSTRA, Yoshiko. Sources of Japanese Tradition: From earliest times through the sixteenth century. Columbia University Press. 2001. Str. 18

MATSUHARA, Iwao. On Life and Nature in Japan. The Hokuseido Press. Tokyo. 1964. 126

MATSUI, Akira, KANEHARA Masaaki. The question of prehistoric plant husbandry during the Jomon Period. 2006

- Meikjó kokugo dffiten. Kitahara, Yasuo and Taishukan. 2002 ó 2008.
- Nihon minzoku daijiten. Dai 1-han. Yoshigawa kobunkan. Japan. 2000.
- Nihongi : chronicles of Japan from the earliest times to A.D. 697. P eklad W.G. Aston. Rutland, Tokyo : Charles E. Tuttle. 1993
- OHNUKI-TIERNEY, Emiko. Rice as self. Princeton University Press. 1994. Str. 16
- ONO, Sokyo & Woodard, William P. & Sakamoto, Sadao. Shinto: The Kami Way. Charles E. Tuttle Co., Rutland. Vt. 1962.
- OTO, T. Folklore in Japanese life and customs. Tokyo : Kokusai bunka shinkokai. 1963. 1. vyd.
- PLUTSCHOW, Herbert E. Matsuri: the festivals of Japan. Routledge, 1996.
- RAPPAPORT, R. A. Ritual and religion in the making of humanity. Cambridge 1988.
- REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. D jiny Japonska. P eklad David Labus, Jan Sýkora. Lidové noviny. 2001.
- SMYERS, Karen Ann. The Fox and the Jewel: Shared and Private Meanings in Contemporary Japanese Inari Worship. Honolulu, University of Hawaii Press. 1999.
- TOTMAN, Conrad D. A history of Japan. Wiley-Blackwell. 2000.
- Udffiko no -iori dai 37 gó. Dffindfla hon ó. Tokio. 1992. Str. 3
- VASILJEVOVÁ, Zde ka. D jiny Japonska. Svoboda. 1986.

Internetové zdroje

šA Ceremony to Send Insects Off --"Mushi Okuri" <http://www.candle-night.org/en/candle-story/a-ceremony-to-send-insects-off.html>>”

ASTON, W. G. Shinto: the ancient religion of Japan. Harvard University. 2004. Str. 210.
Dostupné z <
http://books.google.com/books?id=1JWnZVgS7P0C&hl=cs&source=gbs_similarbooks>

A TO Z PHOTO DICTIONARY OF JAPANESE BUDDHIST STATUARY. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://www.onmarkproductions.com/html/oinari.shtml>>World
Archaeology. Vol. 38, No. 2. 2006. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <
www.jstor.org/stable/40024500>

Basic terms of shinto. Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/bts/bts_m.html#miki>

Daisenryo Kofun (Emperor Nintoku's tomb). Osaka-info, Osaka tourist guide. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.osaka-info.jp/en/search/detail/sightseeing_897.html>

Encyclopedia of Science and Religion. Ed. Ray Abruzzi and Michael J. McGandy. Macmillan-Thomson Gale, 2003. eNotes.com. 2006. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.enotes.com/science-religion-encyclopedia>

Encyclopedia of shinto. <http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/>

šJapanese Debate How to Enthroner Emperor. STEVEN R. WEISMAN. The New York Times. 1989. Dostupné z <<http://www.nytimes.com/1989/12/17/world/japanese-debate-how-to-enthroner-emperor.html>>

Japanese rice consumption up for first time in 3 years. Majiroxnews. Citováno srpen, 2011. Dostupné z Rice consumption by country. Figures for 2003/2004. United States Department of Agriculture. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.nationmaster.com/graph/agr_gra_ric_con-agriculture-grains-rice-consumption>

<http://www.majiroxnews.com/2011/07/28/japanese-rice-consumption-up-for-first-time-in-3-years/>

KAKO, Toshiyuki. Trend of Rice Consumption in Japan. Fig. 2 Rice Production, Consumption and Self-Sfficiency. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <worldfood.apionet.or.jp/kankoku/Japan/5Kako.ppt>

šLast Coronation Rite Is Begun in Kioto. Mysterious Daijosai Ceremony Not Attended by Mikado-Emperor Thanks Wilson.š. The New York Times. November 13, 1915. Dostupné z archivu The New York Times. <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F1091EF8385B17738DDDAA0994D9415B858DF1D3>

MURAKAMI, Fuminobu. Incest and Rebirth in Kojiki. Monumenta Nipponica, Vol 43, No 4. Sophia University. 1988. Dostupné z <www.jstor.org/stable/2384797>

šMu-i to himacuri.š. Okutsugaru. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://www.okutsugaru.com/shichoubetu/goshogawara/mushitohimatsuri.html>>

New York University. 2011. Rice's Origins Point to China, Genome Researchers Conclude. Sciencenewslne. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.sciencenewslne.com/biology/2011050313000047.html?continue=y>

PLUTSCHOW, Herbert. Tragic Victims in Japanese Religion, Politics, and the Arts. Anthropoetics 6, no. 2 (2000 / 2001). Citováno srpen, 2011. Dostupné z <<http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0602/japan.htm>>

šSake Barrel Ceremony šKagami Birakiō. Gekkeikan. Citováno srpen, 2011. Dostupné z <http://www.gekkeikan.co.jp/english/products/kagami-biraki.html>

TAKEMURA, Yasuko. Questioning the Emperor System in the National Diet. 1990. Dostupné z <
http://www.doam.org/archiv/textea/begtag2007/takemura_emperorsystem_japan.pdf>

šYata-no Mushi Okuriō. Matsuri Hosaku. Japan National Tourism Organisation. Citováno srpen, 2011 Dostupné z
<http://www.jnto.go.jp/eng/indepth/cultural/kie/matsuri/kie_matsuri_03.html>

WOJTAN, Linda S. Rice: It's More Than Food. Japan Digest. National Clearinghouse for U.S.-Japan Studies. 1993. Citováno srpen, 2011. Dostupné z < <http://iis-db.stanford.edu/docs/145/digest6.pdf>>

Video

2010 年肥土山虫送り <http://www.youtube.com/watch?v=geyXvJS-DJw> nahráno ufiavtelem olivesima

箕田虫送り na <http://www.youtube.com/watch?v=3Ctn9kBw6C8> nahráno uživatelem shinyamaximus

Zdroje ilustrací

Obrázek . 1 Flickr. Haiden (worship hall), Izumo taisha

<http://www.flickr.com/photos/40295335@N00/6009213448/>

Obrázek . 2 Flickr. Omikuji and Shimenawa, Futarasan Shrine

<http://www.flickr.com/photos/kristi-san/155155244/>

Obrázek . 3 Flickr. JICHINSAI

<http://www.flickr.com/photos/hifumiyo/3349319640/in/set-2157613909490582>

Obrázek . 4 神宮巡々 <http://jingu125.info/>

http://jingu125.info/2010/10/17/20101016_1437065537/

Obrázek . 5 Flickr. Kagami mochi

http://www.flickr.com/photos/david_z/5311921094/

Obrázek . 6 Flickr. Sake Offerings at Meiji Shrine

<http://www.flickr.com/photos/89239849@N00/3384492365/>

Obrázek . 7 Encyclopedia of shinto. The naorai (banquet) during the Morotabun
e shinji at Miho Jinja, Shimane Prefecture, 2006 ©Fujii Hiroaki

http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/media.php?media_id=1256

Obrázek . 8 Flickr. 虫送り 和歌山県古座川町鶴川

<http://www.flickr.com/photos/masa5901/5796601460/>

Obrázek . 9 Kyusyu Regional Agricultural Administration Office. 新嘗祭 (明治神宮)

<http://www.maff.go.jp/kyusyu/kikaku/mura/muratop.html>

Obrazová příloha

Obrázek . 1

Průchodní brána při vstupu do svatyně Izumo tai-a

Obrázek . 2

Posvátné stromy u svatyně Furutasan, Nikkō

Obrázek . 3

Ob tiny

Obrázek . 4

Hacuho

Obrázek . 5

Kagami mo i

Obrázek . 6

Ob tiny sake p ed Meidfli dflingu

Obrázek . 7

Naorai

Obrázek . 8

Mu-iokuri, prefektura Wakajama

Obráze . 9

Niinamesai, Meidfli dflingu